

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2012-2013

26 JUIN 2013

Proposition de loi modifiant la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie visant à supprimer la validité limitée à cinq ans de la déclaration anticipée et laissant le patient la déterminer lui-même

(Déposée par Mmes Christine Defraigne et Leona Detiège et MM. Philippe Mahoux et Jean-Jacques de Gucht)

DÉVELOPPEMENTS

Le processus de la déclaration anticipée est réglé directement par le chapitre III de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie et par ses arrêtés d'application.

Il y a dix ans, le législateur a tenu compte de la modification considérable du droit que représentait la dépénalisation partielle de l'euthanasie. Il a veillé à ce qu'une déclaration anticipée non seulement ne puisse être rédigée «à la légère», sous le coup d'une dépression passagère, mais a voulu qu'elle ne vaille que pour une durée limitée de cinq ans. Les personnes concernées étaient donc tenues de confirmer tous les cinq ans leur volonté relative à leur fin de vie. Le législateur songeait à l'époque non seulement au changement de volonté concernant la survie elle-même, mais aussi par exemple aux personnes de confiance désignées par la déclaration: des changements peuvent survenir dans la vie affective et justifient parfois la modification des personnes désignées.

Aujourd'hui, on constate, d'après les rapports de la Commission d'évaluation, que seules 2% des euthanasies sont pratiquées en application d'une déclaration anticipée.

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2012-2013

26 JUNI 2013

Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie om de tot vijf jaar beperkte geldigheid van de wilsverklaring te schrappen en deze door de patiënt zelf te laten bepalen

(Ingediend door de dames Christine Defraigne en Leona Detiège en de heren Philippe Mahoux en Jean-Jacques de Gucht)

TOELICHTING

De procedure van de wilsverklaring wordt rechtstreeks geregeld door hoofdstuk III van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en haar toepassingsbesluiten.

De wetgever heeft tien jaar geleden rekening gehouden met het feit dat het gedeeltelijk uit het strafrecht halen van euthanasie een aanzienlijke wijziging van de rechtspraak met zich mee zou brengen. Hij heeft ervoor gezorgd dat een wilsverklaring niet «lichtzinnig» mag worden opgesteld, naar aanleiding van een tijdelijke depressie, maar hij heeft ook gewild dat deze wilsverklaring een beperkte geldigheidsduur van vijf jaar zou hebben. De betrokken personen waren dus verplicht om elke vijf jaar de wilsverklaring betreffende hun levensbeëindiging opnieuw te bevestigen. De wetgever had toen niet alleen gedacht aan een mogelijke verandering van de wil om te overleven zelf, maar bijvoorbeeld ook aan de vertrouwenspersonen die in de wilsverklaring waren aangewezen: het gevoelsleven kan evolueren en soms is dan het veranderen van de vertrouwenspersonen gerechtvaardigd.

Vandaag stellen we vast dat volgens de verslagen van de Evaluatiecommissie er slechts in 2% van de euthanasiegevallen wordt gehandeld na een wilsverklaring.

Le public prend connaissance des règles régissant l'euthanasie, et le nombre de déclarations augmente, mais de manière encore trop peu significative. Certains ont déjà dû renouveler une à deux fois leur déclaration. L'on entend des plaintes quant à la lourdeur de ce renouvellement obligatoire tous les cinq ans. Une lettre ouverte adressée au formateur en novembre 2011 par des médecins, associations accompagnant des malades proposait déjà, parmi plusieurs améliorations de la loi, la suppression de la durée de validité de la déclaration.

Un sondage mené sur Internet (sur *www.peil.nl*) auprès d'habitants du Benelux fournit cependant une indication intéressante: 76% des répondants approuvent la suggestion suivante: «une fois qu'elle a été signée, la déclaration anticipée reste valable et ne doit plus être signée à nouveau ultérieurement (mais elle peut évidemment toujours être révoquée).»

Plusieurs personnes auditionnées ont appuyé cette demande, déjà présente dans plusieurs propositions de loi pendantes devant les commissions.

Citons par exemple, Jacqueline Herremans, avocate, présidente de l'Association pour le droit de mourir dans la dignité — ADMD et membre de la Commission fédérale de contrôle et d'évaluation de la loi euthanasie entendue par les commissions Justice/Affaires sociales du Sénat en mai 2013. «Pour quelle raison, dit-elle, maintenir cette durée de validité de cinq ans? Une telle déclaration implique une réflexion portant sur des questions existentielles et que et n'est jamais écrite sur un coin de table (...). En ce qui nous concerne, nous devrions tous les cinq ans repasser par le formalisme de cette déclaration alors que nous pouvons à tout instant la retirer, la préciser et que par ailleurs, tant que nous sommes en état de nous exprimer, cette déclaration n'a pas d'autre portée que de confirmer éventuellement notre conception concernant notre choix de fin de vie.

En outre, dans l'état actuel de la loi, nous pouvons nous trouver devant un problème de précision. La loi en effet prévoit que cette déclaration anticipée ne peut être prise en compte que si elle a été établie ou confirmée moins de cinq ans avant le début de l'impossibilité de manifester sa volonté. Quel est le marqueur que l'on prendra pour fixer cette impossibilité de s'exprimer?»

La présente proposition vise donc à supprimer la durée de validité de cinq ans pour la déclaration anticipée visée actuellement par l'article 4 de la loi, tout en prévoyant la possibilité pour le déclarant d'en limiter la durée. Au terme de ce délai, il peut ou non la confirmer.

Het publiek begint de regelgeving met betrekking tot euthanasie te kennen en het aantal wilsverklaringen neemt toe. Sommigen hebben deze wilsverklaring al één of twee maal moeten vernieuwen. We horen ook klachten over de zware emotionele last die deze verplichte vernieuwing elke vijf jaar met zich meebrengt. Een open brief die in november 2011 aan de formateur werd gericht door artsen en verenigingen die zieken begeleiden, stelde toen al voor om, naast andere aanpassingen van deze wet, de geldigheidsduur van de wilsverklaring te schrappen.

Een enquête op het internet (op *www.peil.nl*) bij inwoners van de Benelux, levert ook een interessante aanwijzing op: 76% van de respondenten gaat akkoord met de volgende suggestie: «eenmaal getekend, blijft deze wilsverklaring geldig en moet ze later niet meer opnieuw worden ondertekend (maar ze kan uiteraard altijd worden herroepen).»

Meerdere personen die werden gehoord stonden achter dit verzoek en het is ook opgenomen in een aantal wetsvoorstellen die nog bij de commissies worden onderzocht.

In dit verband citeren wij bijvoorbeeld Jacqueline Herremans, advocate, voorzitter van de Vereniging voor het recht op waardig sterven (*Association pour le droit de mourir dans la dignité — ADMD*) en lid van de Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie, die in mei 2013 werd gehoord door de commissies voor de Justitie en voor de Sociale aangelegenheden van de Senaat. «Om welke reden,» zo zegt zij, «moet deze geldigheidsduur van vijf jaar worden behouden? Een dergelijke wilsverklaring impliceert dat men diep heeft nagedacht over existentiële zaken en is zeker nooit zomaar op de hoek van de tafel neergepend (...). Voor ons betekent dit dat we elke vijf jaar opnieuw deze wilsverklaring moeten formuleren terwijl we deze op elk moment kunnen intrekken of verduidelijken en bovendien heeft deze wilsverklaring, als we nog in staat zijn om ons uit te drukken, geen andere functie dan het eventueel bevestigen van onze mening over onze keuze om ons leven te beëindigen.

Bovendien is het mogelijk dat we, door de formulering van de huidige wet, te maken krijgen met een preciseringprobleem. De wet bepaalt namelijk dat men enkel rekening kan houden met deze wilsverklaring indien ze minstens vijf jaar voor de aanvang van de onmogelijkheid om zijn wil uit te spreken, werd opgesteld of bevestigd. Welke maatstaf zal men nemen om deze onmogelijkheid om zijn wil te spreken, vast te leggen?»

Dit voorstel wil dus de geldigheidsduur van vijf jaar opheffen voor de wilsverklaring die momenteel wordt bedoeld in artikel 4 van de wet en tegelijk aan de persoon die deze wil uit, de mogelijkheid laten om zelf de duur ervan te beperken. Aan het einde van deze termijn kan hij deze verklaring al dan niet bevestigen.

La déclaration, qui aurait alors en principe une durée de validité illimitée, reste à tout moment modifiable et peut bien sûr être retirée par le déclarant dès qu'il en émet le souhait.

Christine DEFRAIGNE.
Leona DETIÈGE.
Philippe MAHOUX.
Jean-Jacques DE GUCHT.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans l'article 4, § 1er, de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, l'alinéa 6 est remplacé par ce qui suit :

« Le déclarant peut limiter la durée de validité de sa déclaration et la confirmer ou non ensuite. »

20 juin 2013.

Christine DEFRAIGNE.
Leona DETIÈGE.
Philippe MAHOUX.
Jean-Jacques DE GUCHT.

De wilsverklaring, die dan in principe van onbeperkte duur zou zijn, kan nog altijd op elk moment worden gewijzigd en uiteraard ook worden ingetrokken door de indiener, zodra hij dit wenst.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 4, § 1, van de wet van 28 mei 2002, het zesde lid vervangen als volgt

« De betrokkene kan de geldigheidsduur van zijn wilsverklaring beperken en deze vervolgens al dan niet bevestigen. »

20 juni 2013.